

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG GIÁO DỤC - ĐÀO TẠO ĐÁP ỨNG YÊU CẦU PHÁT TRIỂN NỀN KINH TẾ TRI THỨC Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

TRẦN THANH QUANG⁽¹⁾ LÊ VĂN TUYẾN⁽²⁾

Thế giới đang bước vào thời đại mới - thời đại kinh tế tri thức. Thời đại đặt ra đối với bất kỳ một quốc gia nào trong quá trình phát triển kinh tế tri thức là phải có nguồn nhân lực chất lượng cao thật dồi dào.

Trong những năm qua, bằng sự đổi mới và phấn đấu không ngừng của Đảng, Nhà nước và nhân dân, chúng ta đã đạt được những thành tựu to lớn về giáo dục - đào tạo. Tuy nhiên, tại Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XI vừa qua, Đảng ta cũng đã chỉ ra rằng: “Chất lượng giáo dục và đào tạo chưa đáp ứng yêu cầu phát triển, nhất là đào tạo nguồn nhân lực trình độ cao vẫn còn hạn chế...; chất lượng giáo dục toàn diện giảm sút, chưa đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá”⁽¹⁾.

Để đáp ứng yêu cầu phát triển của nền kinh tế tri thức, vấn đề cốt lõi là phải nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo. Vì vậy, Đại hội XI của Đảng đã xác định: “Chú trọng phát hiện, bồi dưỡng, phát huy nhân tài; đào tạo nhân lực cho phát triển kinh tế tri thức”⁽²⁾. Theo đó, trong thời gian tới

để thực hiện tốt mục tiêu trên, chúng ta cần thực hiện tốt một số giải pháp sau:

Một là, đổi mới toàn diện lĩnh vực giáo dục - đào tạo ở nước ta.

Muốn đổi mới toàn diện lĩnh vực giáo dục - đào tạo trước hết cần thay đổi nhận thức về mục tiêu giáo dục - đào tạo, nội dung, phương pháp và tổ chức quản lý giáo dục. Bởi lẽ đây chính là nhân tố quyết định chất lượng của sản phẩm đầu ra trong quá trình giáo dục - đào tạo. Ở nước ta hiện nay, nội dung chương trình giáo dục còn nặng về lý thuyết, chưa gắn chặt với lao động sản xuất; phương pháp tổ chức quản lý giáo dục còn nhiều công kênh, thiếu đồng bộ; phương pháp giáo dục còn mang tính chất truyền thống, không phát huy được khả năng tư duy sáng tạo của người học. Do đó, Đại hội XI đã đề ra việc cần đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục theo hướng chuẩn hoá, hiện đại hoá, xã hội hoá; đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp dạy và học; đổi mới cơ chế quản lý giáo dục, phát triển đội ngũ giáo viên và cán bộ quản lý giáo dục, đào tạo.

Mục tiêu tổng quát của giáo dục - đào tạo nước ta không chỉ là nâng cao dân trí, mà còn phát triển nguồn nhân lực bậc cao thích ứng với yêu cầu phát triển kinh tế tri thức, đào tạo nghề theo nhu cầu của thị trường; đồng thời bồi dưỡng và đào tạo nhân tài trên nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội, tạo dựng được đội ngũ chuyên gia

⁽¹⁾ ThS., Giảng viên Khoa Mác - Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, Học viện Kỹ thuật Quân sự, Hà Nội.

⁽²⁾ CN., Giảng viên Khoa Mác - Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, Học viện Kỹ thuật Quân sự, Hà Nội.

⁽¹⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr 167, 168.

⁽²⁾ ĐCSVN. *Sđđ.*, tr 130.

về khoa học - công nghệ, kinh doanh, quản lý giỏi; chú trọng đến giáo dục hình thành nhân cách và phẩm chất tốt đẹp của con người Việt Nam. Gắn chặt mục tiêu dạy chữ, dạy nghề, dạy người thành một thể thống nhất, thành tư tưởng nhất quán chỉ đạo mọi hoạt động giáo dục - đào tạo. Hệ thống kiến thức giáo dục đào tạo cần xây dựng theo phương châm cơ bản, thiết thực, hiện đại, bám sát yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội đất nước và thời đại. Nội dung giáo dục bao gồm những tri thức về chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối chủ trương của Đảng, chính sách và pháp luật của Nhà nước, bản sắc văn hoá và giá trị nhân văn Việt Nam, tri thức khoa học mới và những sáng chế công nghệ hiện đại, chuyên môn nghiệp vụ, kiến thức văn hoá của từng bậc học, giáo dục về trách nhiệm công dân, ý thức tiết kiệm trong sản xuất và tiêu dùng, sự năng động sáng tạo và tính kỷ luật trong mọi công việc. Kiên quyết loại bỏ tình trạng giảng dạy theo kiểu nhồi nhét nhiều nội dung không thiết thực đối với mọi cấp học. Cải biến sâu sắc phương pháp giáo dục - đào tạo trong các nhà trường, khắc phục phương pháp giáo dục cũ "thầy đọc trò ghi, đến lúc thi thì học", nặng về lý thuyết coi nhẹ thực hành, hạn chế kỹ năng tìm kiếm làm chủ tri thức và sự ứng biến linh hoạt trong công việc và cuộc sống của người học. Thực hiện phương pháp dạy học sáng tạo, đề cao tính tích cực, khuyến khích sự khám phá cái mới của người học, giúp họ hình thành phương pháp tư duy khoa học, khả năng biến tri thức của nhân loại thành sự hiểu biết sâu rộng và kỹ năng lao động sáng tạo. Trong thời đại ngày nay, thông tin, tri thức mới xuất hiện với dung lượng lớn và cũng nhanh chóng trở nên lạc hậu. Vì vậy, con người phải biết thu thập, xử lý thông tin và tri thức mới, biến nó thành tri thức của bản thân. Phương tiện dạy học cũng cần có sự đổi mới mạnh mẽ. Các nhà trường, cơ sở giáo dục - đào tạo cần được trang bị các thiết bị hiện đại phục vụ cho nghiên cứu và giảng dạy như: các thiết bị mô phỏng, thư viện điện tử, phòng thí nghiệm, cơ sở thực nghiệm... nhằm tăng cường năng lực thực hành cho người học và cũng là để thực hiện phương châm giáo dục "học đi đôi với hành, lý luận gắn liền với thực

tiễn" mà Đảng ta đã đề ra.

Hai là, xã hội hoá, đa dạng hoá các loại hình giáo dục - đào tạo gắn liền với nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo.

Đối với nước ta hiện nay, cần nhanh chóng hình thành xã hội học tập. Có thể hiểu, xã hội học tập là xã hội mà ở đó ai cũng được học tập, học ở mọi lứa tuổi, mọi giới tính, học mọi lúc, mọi nơi, trong mọi hoạt động (học ở trường lớp, trong lao động, khi giao tiếp, thông qua phương tiện thông tin đại chúng, học qua mạng Internet). Xã hội học tập mang ý nghĩa công bằng, bình đẳng thực sự trong giáo dục, tạo điều kiện thuận lợi cho con người được học tập suốt đời. Đẩy mạnh xã hội hoá giáo dục - đào tạo bằng cách huy động toàn xã hội, động viên các tầng lớp nhân dân góp công sức, tiền của xây dựng nền giáo dục quốc dân dưới sự quản lý của Nhà nước. Cần thiết lập một cơ chế quản lý chặt chẽ, hiệu quả và minh bạch nguồn vốn đóng góp của nhân dân đối với giáo dục - đào tạo, tránh sự tham nhũng, thất thoát, lãng phí từ nguồn vốn này. Cốt lõi của xã hội hoá giáo dục - đào tạo là làm cho nó thoả mãn được nhu cầu đa dạng, phong phú của xã hội, biến nhà trường thành một hệ thống đào tạo mở, linh hoạt, gắn chặt với tiến trình phát triển kinh tế tri thức, đồng thời thu hút được nhiều nguồn lực khác nhau tham gia phát triển giáo dục - đào tạo. Từ nền tảng đó mà nhân tài của đất nước trên mọi lĩnh vực đời sống xã hội được "ươm trồng" và phát triển. Nhà nước sớm xây dựng và hoàn chỉnh cơ chế chính sách khuyến khích, tạo điều kiện để các tổ chức xã hội, các doanh nghiệp và cá nhân đầu tư xây dựng các cơ sở giáo dục - đào tạo ngoài công lập. Phát triển các hình thức đào tạo: ngắn hạn, dài hạn, tại chức, tập trung, trong nước, đào tạo ở nước ngoài; liên kết trong đào tạo, đào tạo từ xa, đào tạo qua mạng trong nước và quốc tế nhưng có kiểm soát chất lượng. Mở rộng quy mô và hình thức giáo dục - đào tạo phải gắn chặt với nâng cao chất lượng và hiệu quả, đây là vấn đề mang tính nguyên tắc hàng đầu; thiết lập trật tự kỷ cương chặt chẽ trong giáo dục - đào tạo. Giáo viên phải được tuyển chọn và sàng lọc kỹ lưỡng, được đào tạo thường xuyên, liên tục để không ngừng nâng cao trình độ, đáp ứng với

yêu cầu thực tiễn.

Ba là, nâng cao số lượng và chất lượng đào tạo nghề

Một thực tế khá phổ biến hiện nay ở nước ta là tình trạng “thừa thầy, thiếu thợ”, lao động phổ thông chưa qua đào tạo nghề còn đông đảo, các trường dạy nghề còn ít nhất là các ngành nghề công nghệ cao đòi hỏi hàm lượng trí tuệ cao... Điều đó cho thấy cơ cấu lao động còn bất hợp lý, trình độ của người lao động ở nước ta nhìn chung còn thấp. Do đó, đào tạo nghề cần phải mở rộng quy mô, nhất là lao động có trình độ trung học chuyên nghiệp, công nhân kỹ thuật có tay nghề cao; phát triển đào tạo nhân lực có trình độ cao đẳng, đại học, sau đại học. Các tỉnh, thành phố trong cả nước cần tăng số lượng các trường trung học chuyên nghiệp, các trường và các trung tâm đào tạo công nhân kỹ thuật lành nghề để nhanh chóng đáp ứng nhu cầu lao động kỹ thuật cho các doanh nghiệp, các thành phần kinh tế ở địa phương mình. Mở thêm các trường đào tạo của ngành, nhất là các ngành công nghệ cao, các ngành kinh tế mũi nhọn để cung ứng đủ nhân lực theo nhu cầu của ngành. Các công ty, doanh nghiệp lớn có thể thành lập cơ sở đào tạo công nhân kỹ thuật riêng, hoặc trực tiếp ký kết hợp đồng đào tạo với các trường theo yêu cầu riêng của doanh nghiệp. Tăng cường đào tạo nghề mới, đào tạo lại và nâng cấp trình độ công nhân kỹ thuật theo phương châm “cần gì học nấy”, đào tạo cái xã hội cần thay cho đào tạo cái mình có. Lựa chọn kỹ lưỡng và tăng nhanh số lượng sinh viên đào tạo ở các nước có trình độ khoa học – công nghệ tiên tiến, tập trung đào tạo ở cấp đại học, sau đại học, công nhân và kỹ thuật viên bậc cao, chuyên gia trong các lĩnh vực công nghệ cao. Ở nông thôn, cần mở các lớp dạy nghề dưới hình thức các lớp ngắn hạn nhằm trang bị tri thức khoa học – công nghệ, kinh tế thị trường, kỹ năng nghề nghiệp, giúp người lao động tự tạo lập ngành nghề mới nhằm khắc phục tình trạng dư thừa lao động tại khu vực này.

Bốn là, tăng cường đầu tư cho giáo dục – đào tạo bằng ngân sách Nhà nước, đột phá mạnh mẽ về chế độ tiền lương; thiết lập trật tự kỷ cương trong lĩnh vực giáo dục – đào tạo.

Đảm bảo ngân sách cho các hoạt động giáo dục – đào tạo cũng là một trong những nhân tố góp phần nâng cao chất lượng giáo dục – đào tạo. Theo đó, Nhà nước cần tăng cường ngân sách cho giáo dục – đào tạo theo hướng năm sau cao hơn năm trước, ưu tiên đầu tư vào những lĩnh vực trọng điểm, then chốt, tránh đầu tư dàn trải, tràn lan, cho phép mở quá nhiều trường đại học, cao đẳng, nhất là các trường tư nhân.

Bên cạnh đó, cần cải tiến mạnh mẽ hơn nữa chế độ tiền lương và các chính sách xã hội khác để đội ngũ giáo viên có thể yên tâm công tác. Kiên quyết sàng lọc ra khỏi hệ thống giáo dục – đào tạo những giáo viên không gương mẫu về đạo đức, lối sống, yếu kém về chuyên môn. Bởi lĩnh vực giáo dục – đào tạo đặc thù vì sản phẩm của nó là nhân cách, trình độ năng lực trí tuệ của con người. Một kỹ sư sai sót có thể làm hỏng một ngôi nhà, cây cầu; một giám đốc sai sót có thể làm thiệt hại của Nhà nước hàng tỷ đồng nhưng một giáo viên mà vô trách nhiệm, thiếu lương tâm, năng lực kém thì sự sai sót thật khôn lường, có thể làm cho hàng trăm, hàng nghìn học sinh, sinh viên bị thiệt thòi, thậm chí làm thui chột, què quặt về trí tuệ và nhân cách cả một thế hệ.

Nền kinh tế tri thức đặt ra yêu cầu khách quan là phải xây dựng một nền giáo dục – đào tạo tương xứng với nó. Cơ hội và thách thức to lớn đang đặt ra đòi hỏi giáo dục – đào tạo nước ta phải có những bước tiến vượt bậc theo kịp xu thế phát triển thế giới. Trong bối cảnh đó, việc nhìn thẳng vào sự thật, chỉ ra những khâu yếu, mặt yếu trong giáo dục – đào tạo, tiến hành đổi mới toàn diện, sâu rộng nhằm nâng cao chất lượng giáo dục – đào tạo thì chúng ta mới có thể thực hiện thắng lợi mục tiêu của sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá và phát triển kinh tế tri thức.

